

Το Περίσσευμα του Τίποτα

[Οικουμενικό Πατριαρχείο](#) / [Αρχιεπισκοπή Θυατείρων](#)

Μέσα στη σιωπή που μας τυλίγει σαν σάβανο, μέσα σε τούτη την έρημο όπου κάθε πρόσωπο είναι ένας σπασμένος καθρέφτης, περπατάμε μόνοι. Είμαστε ο πολύς όχλος, το άθροισμα των μοναχιών που ψάχνει απεγνωσμένα ένα νόημα, μια τροφή, κάτι που να μην είναι απλώς η αντανάκλαση του κενού μας.

• Του Επισκόπου Μελιτηνής κ. Μαξίμου

Κουβαλάμε τις αρρώστιες μας σαν παράσημα, τις πείνες μας σαν τη μόνη μας ταυτότητα. Και περιμένουμε. Τι περιμένουμε; Ίσως έναν θόρυβο να σπάσει τη σιγή, μια λέξη να ράψει τα κομμάτια της ύπαρξής μας, μια φωτιά σε αυτό το παγωμένο λυκόφως. Είμαστε ο σωρός από σπασμένες λέξεις, μια ποίηση που κανείς δεν διαβάζει πια.

Σε αυτό το τοπίο της αποσύνθεσης, ο Χριστός βλέπει τα πάντα. Η όρασή Του δεν είναι η ψυχρή ματιά του στατιστικολόγου που καταμετρά μονάδες, ούτε η αδιάφορη επισκόπηση του εξουσιαστή. Είναι μια όραση που εισχωρεί, που διαπερνά την επιφάνεια και αγγίζει τα σπλάχνα. «καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ’ αὐτοῖς» (Ματθ.

14,14). Το βλέμμα Του δεν σταματά στην εξωτερική εικόνα του πλήθους, αυτής της ανώνυμης μάζας. Αναγνωρίζει την κραυγή πίσω από τα σφιγμένα χείλη, την αρρώστια που φωλιάζει στο μεδούλι των οστών, την ερημιά που απλώνεται σαν γάγγραινα στην ψυχή. Η συμπόνια Του δεν είναι ένα αφηρημένο συναίσθημα, μια διανοητική κατανόηση της δυστυχίας. Είναι μια σωματική αντίδραση, ένα εσωτερικό σπάραγμα. Τα σπλάχνα Του γίνονται ο τόπος όπου ο πόνος του άλλου γίνεται δικός Του.

Στη δική μας εποχή, μάθαμε να κοιτάμε χωρίς να βλέπουμε. Ο όχλος έχει γίνει «κοινό», «στοχευμένη ομάδα», «εκλογικό σώμα». Ο άλλος είναι ένας αριθμός σε μια δημοσκόπηση, ένα pixel σε μια οθόνη, ένας ανταγωνιστής στην αρένα της επιβίωσης. Η συμπόνια, όταν υπάρχει, εκφυλίζεται σε μια μηχανική φιλανθρωπία, μια οργανωμένη ελεημοσύνη που κρατά τον «ευεργέτη» σε ασφαλή απόσταση από τον «ευεργετούμενο», καθαρίζοντας τη συνείδηση χωρίς να λερώνει τα χέρια. Η πράξη μας δεν πηγάζει από την ανάδυση του προσώπου του Άλλου μέσα μας, αλλά από τον υπολογισμό, τη στρατηγική, την ανάγκη αυτοεπιβεβαίωσης. Μια φιλανθρωπία που κρατάει αποστάσεις, σαν νεκροτόμος που φοβάται μη μολυνθεί απ' το πτώμα.

Και τότε, η λογική παρεμβαίνει. Οι μαθητές, οι λογικοί, οι πρακτικοί άνθρωποι, βλέπουν το πρόβλημα και προτείνουν τη λύση της αυτάρκειας. «Ἐρημός ἐστὶν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα» (Ματθ. 14,15). Η φράση αυτή είναι η πεμπτουσία του σύγχρονου πολιτισμού. Είναι η φωνή της γραφειοκρατίας, της οικονομικής ορθοδοξίας, της ατομικής ευθύνης που μετατρέπεται σε συλλογική αδιαφορία. «Ας πάνε να βρουν μόνοι τους». Ας λύσει ο καθένας το πρόβλημά του. Δεν είναι δική μας ευθύνη. Η έρημος είναι ο τόπος, και η λύση είναι η διασπορά, ο εκ νέου κατακερματισμός. Οχυρωνόμαστε πίσω από την «αυτονομία» του άλλου για να δικαιολογήσουμε τη δική μας άρνηση σχέσης. Η λογική τους είναι η λογική του φόβου: ο φόβος της ανεπάρκειας, ο φόβος της εμπλοκής, ο φόβος ότι αν μοιραστούμε αυτό που έχουμε, δεν θα μείνει τίποτα για εμάς. Είναι η λογική που χτίζει τείχη για να προστατεύσει κήπους που έχουν ήδη μαραθεί.

Και ο Χριστός απαντά με μια ανατροπή που γκρεμίζει τα θεμέλια αυτής της λογικής. «Οὐ χρειάν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν» (Ματθ. 14,16). Η ευθύνη επιστρέφεται. Το πρόβλημα του όχλου γίνεται πρόβλημα των μαθητών. Ο Μεσσίας δεν έρχεται ως ένας μάγος που λύνει τα πάντα εξ αποστάσεως, αλλά ως αυτός που καλεί σε συμμετοχή στο θαύμα. Δεν λέει «Εγώ θα τους ταΐσω», αλλά «Εσεῖς δώστε τους». Και εδώ αποκαλύπτεται η γύμνια της ανθρώπινης λογιστικής. «Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας» (Ματθ. 14,17). Η

καταμέτρηση του φόβου. Η διαπίστωση της ένδειας. Αυτό είναι όλο κι όλο που έχουμε. Το τίποτα.

Και πάνω σε αυτό το «τίποτα», ο Χριστός θα χτίσει την κοινωνία της αφθονίας. Παίρνει την ανεπάρκεια στα χέρια Του, την ευλογεί, και την προσφέρει. Η πράξη Του δεν είναι ένας πολλαπλασιασμός αριθμών, αλλά μια ποιοτική μεταμόρφωση της ίδιας της πραγματικότητας. Η ευλογία Του μετατρέπει την έλλειψη σε πηγή ζωής. Σε μια εποχή όπου η ζωή μας κυβερνάται από τη λογιστική σκέψη –διαχείριση περιορισμένων πόρων, ανάλυση κόστους-οφέλους, μεγιστοποίηση του κέρδους– αυτή η κίνηση είναι μια εξέγερση. Είναι η απόδειξη ότι η ζωή δεν είναι ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος.

Ο Ωριγένης, βυθιζόμενος στο μυστήριο αυτών των στίχων, παρατηρεί πως το θαύμα δεν εξαντλείται στην πράξη του Χριστού, αλλά ολοκληρώνεται μέσα από τα χέρια των μαθητών. Γράφει πως οι μαθητές είναι αυτοί που μπορούν να διαχειριστούν την υπερβάλλουσα χάρη, σε αντίθεση με τον όχλο. «Διήρκεσαν οι άρτοι και τα ψάρια, ώστε να φάνε όλοι και να χορτάσουν, και μερικοί από τους ευλογημένους άρτους να μην μπορούν να φαγωθούν. Διότι περίσσεψε για τους όχλους αυτό που... οι μαθητές, που ήταν ανώτεροι από τους όχλους, μπορούσαν να σηκώσουν, το περίσσευμα των κλασμάτων, και να το αποθηκεύσουν σε κοφίνια που γέμισαν από τα περισσεύματα, όντας στον αριθμό τόσοι όσες και οι φυλές του Ισραήλ» (τότε διήρκεσαν οἱ ἄρτοι καὶ οἱ ἰχθύες, ὥς φαγεῖν πάντας, καὶ κορεσθῆναι... τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων... παρὰ τοῖς τῶν ὄχλων κρείττοσι μαθηταῖς τοῦ Ἰησοῦ... ὄντας τὸν ἀριθμὸν τοσούτους ὅσαι αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ).[1] Οι μαθητές καλούνται να γίνουν οι διαχειριστές του αδιανόητου πλούτου που γεννιέται από το τίποτα, οι φορείς μιας οικονομίας που δεν βασίζεται στην κατοχή αλλά στη δωρεά.

«καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν» (Ματθ. 14,20). Εδώ βρίσκεται το αποκορύφωμα του θαύματος. Δεν είναι το γεγονός ότι πέντε χιλιάδες άνθρωποι ἔφαγαν, αλλά ότι «πάντες» ἔφαγαν και «πάντες» χορτάσαν. Κανείς δεν αποκλείστηκε. Το θαύμα δεν είναι απλώς ένα υπερφυσικό γεγονός, αλλά η γέννηση μιας κοινότητας, μιας ευχαριστιακής σύναξης στην καρδιά της ερήμου. Σε έναν κόσμο όπου το πλεόνασμα του ενός είναι η πείνα του άλλου, όπου η σπατάλη συνυπάρχει με την ἔλλειψη, εδώ προτείνεται ένα άλλο μοντέλο: ο πλούτος δεν προκύπτει από την παραγωγή, αλλά από τη σχέση και το μοίρασμα. Το περισσευούμενο δεν είναι απόβλητο, αλλά πολύτιμο κλάσμα, απόδειξη της αγάπης που υπερχειλίζει. Οι δώδεκα κόφινι δεν είναι απλώς τα απομεινάρια ενός γεύματος, αλλά η παρακαταθήκη για το μέλλον, η υπόσχεση ότι η πηγή αυτή δεν στερεύει ποτέ.

Και μετά, η πιο συγκλονιστική στροφή. Αφού τους χορτάσε, αφού τους ἔκανε σώμα, κοινωνία, ο Χριστός τους απολύει και αποσύρεται. «ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον... ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους» (Ματθ. 14,22). Δεν εκμεταλλεύεται το θαύμα για να χτίσει εξουσία. Δεν χειραγωγεί το ευγνώμον πλήθος. Δεν ιδρύει ένα κόμμα, μια οργάνωση, μια νέα θρησκεία πάνω στο θεμέλιο της δύναμής Του. Τους δίνει την απόλυτη ελευθερία: την ελευθερία από τον ίδιο Τον ευεργέτη τους. Σε μια εποχή όπου κάθε «προσφορά» απαιτεί αντάλλαγμα –ψήφους, οπαδούς, αναγνώριση, χρήμα– η στάση Του είναι μια ριζική καταγγελία κάθε μορφής κυριαρχίας. Η παρουσία Του είναι τόσο έντονη στο θαύμα όσο και διακριτική στην αποχώρηση.

Αφήνει πίσω του μια ἔρημο χορτάτη, έναν ὄχλο που για μια στιγμή ἔγινε κοινότητα, και μια σιωπή γεμάτη από το νόημα του μοιράσματος. Η απουσία Του είναι ο χώρος που μας καλεί να γεμίσουμε, όχι με την επανάληψη του μαγικού, αλλά με τη δική μας απόφαση να δώσουμε τους πέντε ἄρτους και τους «δύο ἰχθύας» μας. Να πάρουμε το ρίσκο της αγάπης.

Το πραγματικό θαύμα δεν είναι ο πολλαπλασιασμός του ψωμιού. Είναι το σπάσιμο του εγώ. Είναι η στιγμή που η καρδιά γίνεται ένας ανοιχτός τόπος, και τα χέρια που πριν μετρούσαν την ανεπάρκεια, τώρα απλώνονται για να δώσουν. Αυτή είναι η τροφή που χορταίνει αιώνια, το νερό που ξεδιψά την ἔρημο της ύπαρξης. Η ησυχία που ακολουθεί δεν είναι το τέλος. Είναι η αρχή του δικού μας ταξιδιού στο πέραν, με μόνη πυξίδα το ἄδαιο κοφίνι της καρδιάς μας που περιμένει να γεμίσει από το τίποτα, για να ξαναμοιραστεί.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση με την προϋπόθεση αναφοράς του ονόματος του συγγραφέα, Επισκόπου Μελιτηνής Μαξίμου Παφίλη.

[1] Ωριγένης, Τὰ Εὕρισκόμενα Πάντα, ἐν Patrologiae Cursus Completus: Series Graeca, ἐπιμ. Jacques-Paul Migne, τ. 13 (Paris: J.-P. Migne, 1862), 908.
https://www.google.com/books/edition/Patrologiae_cursus_completus/mgtTQcN4x84C?hl=en